

ALIJA DILBEROVIĆ
Gimnazija Mostar

TRAGOM NAZIVA BLAGAJSKE ZAVIJE IZ MOSTARSKOG SIDŽILA IZ 1867. GODINE: KO JE ALIŠAH SULTAN?

Sažetak

U radu Hivzije Hasandedića *Nekoliko novih podataka iz prošlosti tekije u Blagaju kod Mostara*, koji je publiciran 1988. godine, izneseno je nekoliko podataka važnih za proučavanje historije tekije u Blagaju. U radu se, između ostalog, nalazi podatak o održanom sastanku u središtu *live* u Mostaru, na kojem je doneseno nekoliko odluka u vezi sa tekijom. Tom prilikom naveden je i naziv blagajske tekije. Njen naziv je bio zavija Sari Saltuka. Veza Sari Saltuka, šejha i ratnika iz XIII stoljeća, s tekijom je poznata, jer se po predajama njegovo turbe nalazi uz tekiju, no ovo je jedan od rijetkih primjera u kojem se njegovo ime spominje u jednom zvaničnom dokumentu, a riječ je o samom nazivu tekije. Izvori kojima se autor koristio bili su dokumenti iz druge polovine XIX stoljeća, a dokument u kojem je naveden naziv tekije je sidžil mostarskog kadije iz 1867. godine. U Hasandedićevom radu je, međutim, donesen samo djelomičan naziv tekije, jer je u sidžilu uz ime Sari Saltuka navedeno još jedno ime, Ališah Sultan. U literaturi o tekiji ne postoji bilo kakav podatak o osobi koja se tako zvala, a koja bi se mogla povezati s tekijom, te bi ovaj naziv iz sidžila predstavljao njegov prvi spomen uopće. U ovome radu autor će na osnovu dostupne literature i arhivskih dokumenata pokušati utvrditi identitet ove do sada nepoznate osobe u kontekstu tekije u Blagaju.

Ključne riječi: Tekija u Blagaju, Sari Saltuk, Ačik Baš, Ališah Sultan, Šah Buhare šejh Ali-efendija, halvetijski tarikat, nakšibendijski tarikat.

Tekija na izvoru rijeke Bune u Blagaju pored Mostara je po mnogo čemu zanimljiva. Mjesto na kojem je podignuta bilo je od duhovnog značaja za sve prijašnje kulture koje su se kroz historiju razvijale na području današnjeg Blagaja.¹ Stoga se tekija može smatrati tipičnim primjerom kontinuiteta kulturnog

1 Enver Imamović, „Rezultati zaštitnog iskopavanja na lokalitetu tekija na Vreli Bune u Blagaju kod Mostara“, *Godišnjak, Centar za balkanološka ispitivanja*, ANUBiH, Sarajevo, 2014, str. 195-203; Enver Imamović, „Blagaj i izvor Bune u svjetlu milenijskog interesa čovjeka“, u: *Zbornik radova „Prirodno-graditeljska cjelina blagajske tekije i vrele Bune“*, *Naučni skup, Mostar 10.05. 2007. god.*, Medžlis IZ Mostar, Mostar, 2009, str. 16-21.

mjesta. Da je tekija i njeno neposredno okruženje bilo od posebnog značaja može se razumjeti iz svjedočanstva osmanskog putopisca Evlije Čelebije koji je Blagaj posjetio 1664. godine, a to je ujedno prvi pisani dokument o tekiji.² Na to ukazuje i zapis muftije šejh Ali-efendije Vaiza u hronogramu o obnovi tog objekta 1717. godine.³ Prema Čelebijinom i Ali-efendijinom opisu, tu su ljudi klali kurbane i ostavljali ih orlovima koji uopće nisu bježali od čovjeka, a džigerice su bacali ribama, vjerujući da će im se, ako ih one pojedu, ispuniti želja. Na izvoru rijeke Bune bio je zabranjen ribolov. To govori da je mjesto gdje se nalazi tekija smatrano jednim drugačijim prostorom, prostorom koji posjeduje posebnu duhovnu važnost. To je istakao i Ali Vaiz koji je zapisao da je ovo mjesto sastajalište *erenlera* (svetih ljudi) oko kojeg danonoćno obilazi i Hidr kao oko Kabe, utočište dobrih ljudi i mjesto na kojem ljudi sa raznih strana svijeta kušaju svoju sreću. Zanimljivo je da je upravo na jednom takvom mjestu, uz samu tekiju, smješteno i turbe u kojem se nalaze dva kabura nad kojima su podignuta dva drvena sarkofaga ili kubure, od kojih se jedan pripisuje Sari Saltuku, dervišu i ratniku iz XIII stoljeća.⁴ Blagajski kabur je samo jedan od mnogobrojnih Saltukovih kaburova i *mekama* i jedini je takav poznat na tlu Bosne i Hercegovine.

Važni podaci mostarskog sidžila iz 1867. godine

O historiji blagajske tekije i tekijskog turbeta pisali su mnogi autori koji su se bavili ili historijom sufizma i derviških redova u Bosni i Hercegovini ili kulturnim naslijeđem osmanskog perioda. Veza Sari Saltuka koji je živio u XIII stoljeću s tekijom koja se prvi put pominje u XVII stoljeću smatrana je prihvaćenom, samo što postoji razilaženje od kada potječe njegovo turbe, odnosno kada je tačno tekija podignuta. Drugi kabur u turbetu se pripisuje šejhu Ačik Bašu. O ovom šejhu je, međutim, u literaturi izneseno niz proturječnih informacija, te je nejasno u kojem je periodu zapravo živio, godina njegove smrti i njegovo pravo ime.

Među radovima koji su se bavili historijom blagajske tekije posebno se izdvaja rad Hivzije Hasandedića pod nazivom *Nekoliko novih podataka iz prošlosti tekije u Blagaju kod Mostara*, publiciran 1988. godine. Ovaj rad

2 Evlija Čelebi, *Putopis*, Svjetlost, Sarajevo, 1967, str. 454.

3 Mehmed Mujezinović, *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine*, knjiga III, Sarajevo-Publishing, Sarajevo, 1998, str. 337-339; Adnan Kadrić, *Mostarski bulbuli*, Fondacija „Baština duhovnosti“, Mostar, 2012, str. 269-272.

4 O Sari Saltuku vidjeti: Senad Mičijević, *Sari Saltuk – Historija i mit*, Fondacija „Baština duhovnosti“, Mostar, 2014.; M. Tajib Okić, „Jedna fetva o Sariju Saltuku“, *Znakovi vremena* br. 24, Sarajevo, 2004, str. 164-178; Necati Demir, Necmettin Turinay, *Sari Saltuk i Bosna i Hercegovina*, Yunus Emre Enstitüsü, Sarajevo, 2017.

je važan jer je u njemu izneseno nekoliko podataka bitnih za proučavanje historijata tekije, naročito u drugoj polovini XIX stoljeća. Autor je kao izvor imao dva mostarska sidžila, jedan iz 1862. i drugi iz 1867. godine, i jedan trebinjski sidžil iz 1867. godine, tako da se svi navedeni podaci mogu smatrati pouzdanim i vjerodostojnim. Naročito su značajni podaci koji se zasnivaju na mostarskom sidžilu iz 1867. godine. U taj je sidžil unesen zaključak sa sastanka koji je održan u središtu *live* u Mostaru, na kojem je donesena odluka o finansiranju tekije i riješen određeni problem u vezi s predvođenjem blagajske tekije. Tom je prilikom odlučeno da se dotadašnji šejh ove tekije hadži Omer-efendija Hindi razriješi i udalji s ove dužnosti, a da se na njegovo mjesto postavi sejjid hafiz Ibrahim Hamdi, sin Mustafe Hamdija, kaderija, koji je do tada bio imam jednog bataljona carske vojske. Također je odlučeno da se zaviji Sari Saltuka mjesečno daje 300 groša za ishranu derviša, putnika i siromaha. Zabilježeno je i da je rahmetli šejh Muhammed Dželaluddin Ačik Baš uz ovu zaviju nanovo sagradio tekiju jer je stara bila dotrajala.⁵

Ovi podaci su značajni jer se ime Sari Saltuka nalazi u samom nazivu blagajske tekije, ili zavije kako je navedeno u dokumentu, a informacija da je Ačik Baš obnovio tekiju i da 1867. godine nije bio živ može koliko-toliko razjasniti nedoumice o ovome šejhu, te tako ukazati na tačan slijed šejhova koji su djelovali u tekiji u drugoj polovini XIX stoljeća. Međutim, u sidžilu su iznesene još neke pojedinosti koje su izostale u Hasandedićevom radu, a koje se odnose na naziv tekije, i koje bacaju potpuno novo svjetlo na proučavanje historije tekije.

Blagajska tekija u historijskim izvorima

U Hasandedićevom radu je navedeno da je tekija nanovo podignuta i da je bila smještena uz zaviju koja je nosila ime Sari Saltuka. Nekada se na izvoru rijeke Bune nalazio građevinski kompleks koji se sastojao iz više objekata koji su imali različitu namjenu, poput musafirhane, imareta, manjeg mesdžida, turbeta itd., te se može shvatiti da su tekija i zavija bile dva zasebna objekta unutar tog kompleksa. Međutim, termin zavija ovdje se može odnositi na čitav građevinski kompleks, jer se pojmovi zavije i tekije često javljaju kao sinonimi, a i u izvorima ovaj kompleks nekada je nazivan zavijom, a nekada tekijom.

Gradnja tekije se prema predanjima vezuje upravo za Sari Saltuka. Ako ostavimo po strani legendu prema kojoj je tekiju podigao Herceg Stjepan kao nagradu Saltuku koji je ubio zmaja i tako spasio Hercegovu kćerku koja

5 Hivzija Hasandedić, „Nekoliko novih podataka iz prošlosti tekije u Blagaju kod Mostara“, *Glasnik VIS-a*, br. 2, Sarajevo, 1988, str. 207-209; Arhiv Hercegovačko-neretvanskog kantona (AHNK), Sidžil mostarskog kadije (SMK) V-2-58, fol. 334/b.

je trebala biti žrtvovana, za sva ostala predanja koja su se prenosila među lokalnim stanovništvom zajedničko je da se jednom prilikom jedan nepoznati čovjek pojavio u Blagaju i nestao na izvoru rijeke Bune. To je bilo shvaćeno kao da se radilo o svetom čovjeku, evliji, i na mjestu njegova iščeznuća mu je podignuto turbe, a nakon toga i tekija. Taj stranac će biti identificiran kao Sari Saltuk, a među lokalnim stanovništvom bit će poznat i kao Sultan-dede, Sari Saltum i Salih Saltum. Prema predanju, Saltukovo pojavljivanje, odnosno gradnja turbeta i tekije desila se koncem XV ili u XVI stoljeću.⁶ Uprkos tome što se gradnja tekije smješta u dosta rani period i veže za Saltuka, njegovo ime se u mnogim izvorima iz osmanskog perioda gotovo i ne spominje. Prilikom posjete Blagaju 1664. godine Evlija Čelebi nije spomenuo postojanje turbeta Sari Saltuka, mada mu je on bio dobro poznat jer ga je spominjao drugdje u svom *Putopisu*. Saltuka nije spomenuo ni muftija šejh Ali Vaiz u svom, inače detaljnom, opisu tekije. Ibrahim Opijač (u. 1724) je pisao da je boravio u blagajskoj zaviji, gdje je pronašao jedan zagonetni salavat ispisan na jednom od njenih zidova, no ni on nije spomenuo postojanje turbeta.⁷ Nijedan od ove trojice autora nije naveo neki poseban naziv tekije. Evlija Čelebi je napisao da je to halvetijska tekija koju je podigao mostarski mufti-efendija, u nazivu Vaizove pjesme navedeno je da je riječ o obnovi tekije u Blagaju, a Opijač je pisao da je posjetio zaviju smještenu u kasabi Blagaj.

Kada je riječ o do sada poznatim nazivima tekije, u izvještajima o prihodima i rashodima raznih vakufa u dokumentima Vakufskog povjerenstva Mostar najčešće se kao naziv spominje Tekija u Blagaju, ali i Serdar Ekrem Omer-pašina tekija.⁸ Taj se naziv odnosi na Omer-pašu Latasa i zasniva se na njegovoj vakufnami iz 1862. godine. U vakufnami se navodi da je on uvakufio jednu mlinicu koja se nalazi pored zavije Sari Sadik-babe,⁹ iz čega se može razumjeti da se čitav kompleks naziva zavijom. Nekoliko decenija kasnije šejh Sejdo Šehović taj isti kompleks naziva tekijom Sari Sadik-babe.¹⁰ Ovakav naziv može se odnositi na Saltuka, mada je njegovo ime napisano u

6 Muhamed Hadžijahić, „Tri etape u historijatu tekije na vrelu Bune u Blagaju (bogumilska, beктаšijska i halvetijska)“, u: *Zbornik radova, Dani mevluda i zikra 2010.*, Medžlis IZ Mostar, Mostar, 2010, str. 169-172. Ovaj Hadžijahićev rad o tekiji u Blagaju je dugo ležao neobjavljen, a Medžlisu Islamske zajednice Mostar ustupio ga je šejh Sead Halilagić iz Sarajeva.

7 Mejra Softić, „Rješenje zagonetke na blagajskoj tekiji Ibrahima Opijača Mostarca“, *POF 51/2001*, Sarajevo, 2003, str. 215-225.

8 Vakufsko povjerenstvo Mostar (VPM) 346/33; VPM 1953-1958.

9 Arhiv BiH, 87934/1904, 21. Ovaj dokument je prijepis vakufname koji potječe iz 1894. godine. Da li je u originalnoj vakufnami navedeno ime Sari Saltuk ili zaista Sari Sadik nije poznato.

10 Mirza Musa, „Tekija na Buni‘ u Blagaju poslije 1878. godine u arhivskim dokumentima“, *Arhivska praksa* 8/2005, Tuzla, 2005, str. 374.

drugačijem obliku. Sari Sadik je zapravo jedno od imena pod kojima je Sari Saltuk bio poznat.¹¹ Dakle, u ovim važnim historijskim izvorima o blagajskoj tekiji Sari Saltuk se ili uopće ne spominje ili se spominje pod drugačijim imenom. Može se, stoga, reći da mostarski sidžil iz 1867. godine predstavlja rijedak slučaj jednog historijskog izvora koji izričito navodi njegovo ime i može poslužiti kao potvrda da ta veza Sari Saltuka sa tekijom uistinu postoji, štaviše njegovo ime stoji u njenom zvaničnom nazivu.

Dileme u vezi s ličnošću Ačik Baša

U spomenutom Hasandedićevom radu je dalje navedeno da je Ačik Baš obnovio tekiju i doneseno je njegovo puno ime. Njegovo ime je bilo Muhammed Dželaluddin Ačik Baš. U sidžilu jasno stoji Ačik Baš (أچيک باش), što znači da on nije bio Ačik-paša, kako se to negdje navodi u literaturi i kao što danas stoji na informativnoj ploči pred ulazom u tekiju.¹² Pošto se navodi da on te 1867. godine nije bio među živima, on ne može biti identičan šejh Muhammedu Hindiji, prethodnjim šejhu tekije, koji je umro 1876. godine, a sa kojim je često bio poistovjećivan.¹³ Ovaj podatak, također, pobija stajalište prema kojem se djelovanje Ačik Baša smješta u XV ili XVI stoljeće i prema kojem je on bio lutajući derviš, po svoj prilici pripadnik bektašijskog tarikata, te da iz tog perioda potječe njegov grob u tekiji.¹⁴ U sidžilu se navo-

11 S. Mičijević, *Sari Saltuk*, str. 32. Turbe Sari Sadika, koji je identičan Sari Saltuku, nalazi se u Dijarbakiru u Turskoj.

12 Džemal Čelić, "Musafirhana blagajske tekije", *Naše Starine I*, Sarajevo, 1953, str. 189. Izgleda da je Čelić bio prvi koji je Ačik Baša pogrešno nazvao Ačik-pašom, a onda je to prihvaćeno od strane još nekih autora.

13 Hivzija Hasandedić, „Prilozi za istoriju Blagaja na Buni u doba turske vladavine“, *Godišnjak DI BiH*, XIX, 1970-71/, Sarajevo, 1973, str. 235-265; Džemal Čehajić, *Derviški redovi u jugoslovenskim zemljama*, Sarajevo, 1986, str. 100-101; Senad Mičijević, *Blagaj*, DTP Slovo, Mostar, 2004, str. 90. Hasandedić i Čehajić ga nazivaju Ačik-pašom, a Mičijević pravilno Ačik-bašom, ali ga svi poistovjećuju s Muhammedom Hindijom koji je umro 1876. godine.

14 M. Hadžijahić, „Tri etape u historijatu tekije na vrelu Bune“, str. 165. Hadžijahić je ukazao na pogrešno čitanje imena Ačik Baš kao Ačik-paša i pogrešnu identifikaciju s Hindijom, međutim, on je djelovanje Ačik Baša smjestio u znatno raniji period. Također, i Mulić je smjestio Ačik Baša u raniji period. On je bio upoznat s Hasandedićevim radom, pa je naveo da tekiju u XVII stoljeću nije podigao mostarski muftija, kako je to zabilježio Evlija Čelebi, već da je to bio „šejh Muhammed Dželaluddin Ačik, zvani šejh Hindija (zbog indijskog porijekla)“ i da je „današnju zgradu tekije, koja je sagrađena u baroknom stilu, podigao vakif Omer-paša Latas 1851. godine, na molbu tadašnjeg njenog šejha Ačik-paše“ (Jusuf Mulić, *Četiri stoljeća mostarskog muftijstva (1592-1992)*, Muftijstvo mostarsko, Mostar, 2008, str. 310.) On je, dakle, poistovjetio Ačika (riječ *baš* nije naveo) sa šejhom Hindijom, obojicu smjestio u XVII stoljeće, a u XIX stoljeće je smjestio nepostojeću ličnost Ačik-pašu.

di da je on obnovio tekiju, a zna se da je tekija obnovljena polovinom XIX stoljeća, i isto tako donosi se njegovo puno ime, što upućuje na činjenicu da ovdje nije riječ o nekom zagonetnom lutajućem dervišu koji je živio 3-4 stoljeća ranije, već o osobi koja je umrla ne tako davno prije nastanka sidžila. Šejh Muhammed Dželaluddin Ačik Baš umro je, dakle, prije 1867. godine, a tačna godina smrti bila bi 1860, kako se to navodi u nekim izvorima.¹⁵

Prema predanju Muhammed Dželaluddin Ačik Baš je nakon smrti ukopan u turbetu tekije. U jednoj predaji rečeno je da će rijeka Buna izbaciti jednog koji će biti poput Saltuk i da će taj biti gologlav, a ime Ačik Baš znači upravo gologlavi. Muhamed Hadžijahić donosi predaju prema kojoj su žene iz Mostara običavale posjećivati blagajsko turbe i to uvijek u grupi, a nikada pojedinačno jer je Ačik Baš važio, prema njihovom poimanju, kao *džessur* (strog, energičan).¹⁶ Postoji i podatak kojeg je donio Savo Semiz koji je posjetio tekiju 1898. godine. Opisujući turbe, on je naveo da „drugi grob je manji, u njemu su kosti jednoga šeha, koji je došao iz Azije, za vremena Rizvanbegovića. Ime mu je Ačikbaša. On je tu stanovao do smrti.“¹⁷ Semiz je, također, naveo da je Ačik Baš bio oženjen ali nije imao djece, da je imao dugu kosu *do tala* i da je bio gologlav.¹⁸ Postoji, također, i mišljenje da mu je u turbetu tekije samo provizorno podignut kabur, a da je zapravo ukopan u haremu Sultan Sulejmanove džamije u Blagaju.¹⁹

Na položaju šejha naslijedio ga je šejh hadži Muhammed koji je prema vakufnami Omer-paše Latasa iz 1862. godine postavljen za šejha tekije i muteveliju Latasova vakufa u Blagaju.²⁰ On je bio taj Hindija, Indijac, pretposljednji šejh tekije, s kojim je Ačik Baš često bio poistovječan. U vakufnami je njegovo ime navedeno kao šejh hadži Muhammed sin Šah Muhammedov.²¹ Da je tada šejh Muhammed postavljen za šejha tekije može se razumjeti i iz podatka koji donosi Hasandedić u spomenutom radu, gdje

15 M. Mujezinović, *Islamska epigrafika*, knj. III, str. 336.

16 M. Hadžijahić, „Tri etape u historijatu tekije na vrelu Bune“, str. 154, 172-173.

17 Savo Semiz, „Blagaj i njegove znamenitosti“, *Bosanska vila*, br. 4, SPKD Prosvjeta, Sarajevo, 1889, str. 54. Savo Semiz je bio učitelj iz Mostara koji živio za vrijeme austrougarskog perioda.

18 M. Hadžijahić, „Tri etape u historijatu tekije na vrelu Bune“, str. 172-173. Izraz *do tala* znači da je imao dugu kosu do zemlje ili veoma dugu kosu.

19 Hivzija Hasandedić, *Muslimanska baština Bošnjaka u južnoj (srednjoj) Hercegovini*, Islamski centar Mostar, Mostar, 1997, str. 40. Ovdje je navedeno da je Hindija tražio da se ukopa u turbetu tekije, ali mu to nije bilo dozvoljeno, pa je sahranjen u haremu Carske džamije. Pošto je Hasandedić poistovjetio Ačik Baša i šejha Hindiju, nejasno je ko je zapravo tražio da bude sahranjen u turbetu, Ačik Baš ili Muhammed Hindija.

20 Hivzija Hasandedić, *Mostarski vakifi i njihovi vakufi*, Medžlis IZ Mostar, Mostar, 2002, str. 219.

21 Arhiv BiH, 87934/1904, 21.

se kaže da je 1862. godine šejh hadži Muhammed preuzeo inventar tekije koji se nalazio kod imama blagajske džamije.²² Tekija je, dakle, nakon smrti Ačik Baša 1860. godine ostala prazna, bez šejha, a izgleda i bez derviša, te se njen inventar jedno vrijeme nalazio na čuvanju kod imama Careve džamije u Blagaju. Potvrda postavljenja šejha hadži Muhammeda na položaj šejha blagajske tekije dogodila se 1864. godine, kada je dobio berat iz Istanbula. U beratu je navedeno njegovo ime, Muhammed Belučistanli.²³ Belučistan je tada bio dio Indije, te je zbog toga i prozvan Muhammed Hindi (Indijac), koji se kao šejh spominje, s prekidom, sve do svoje smrti 1876. godine. Taj prekid u obavljanju dožnosti šejha tekije dogodio se 1867. godine kada je za šejha postavljen kaderija šejh sejjid hadži hafiz Ibrahim Hamdi, imam Carske vojske u Mostaru, kako je spomenuto u Hasandedićevom radu, i nije sigurno do kada je trajao.²⁴ Muhammeda Hindiju je naslijedio njegov sin Sejdo Šehović, koji je bio posljednji šejh tekije.

O službenom nazivu blagajske tekije

U dijelu sidžila u kojem je spomenut naziv zavije i njezino finansiranje navedene su, međutim, neke pojedinosti koje su izostavljene u Hasandedićevom radu. U originalnom dokumentu se navodi: *za ishranu postnišina, derviša koji su nastanjeni u sobama (hudžre nišin dervišan), putnika (sejjahin) i siromaha u zaviji Pola gnostika i Pomagača onih koji stižu Allahu, Sari Saltuka i Ališah Sultana, neka je njima dvojici posvećena tajna (kutbul-arifin gavsul-vasilin Sari Saltuk ve Ališah Sultan kuddise sirruhuma), a u kojoj su oni ukopani (defin-i hak-i utrnak), određeno je i u sidžil mostarskog kadije upisano da im se iz prihoda mostarskog kadiluka daje mjesečno po 300 groša.*²⁵

Spominjanje *postnišina*, naravno, nije neobično, jer je svaka tekija imala šejha ili osobu koja je sjedila na *postu* tekije i koja je bila dužna da predvodi derviške obrede, kao ni to da je jedan dio navedenog iznosa bio namijenjen fukari, siromasima, jer je poznato da su tekije imale i socijalnu dimenziju pomaganja i brige za siromašne, no interesantno je da je spomenuti novčani

22 Izvor toj informaciji je drugi mostarski sidžil, V-2-57, fol. 70/b, koji potječe iz 1862. godine.

23 Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), A. MKT. MHM. 327/40.

24 Zanimljivo je da se u odluci iz Mostara kao ime smijenjenog postnišina tekije navodi hadži Omer Hindi. Hasandedić smatra da je Omer Hindi bilo pravo ime Muhammeda Hindije.

25 AHNK, SMK V-2-58, fol. 334/b. *Hersek Sancâğ dahilinda kain Blagay kazası civârında vâkı' defin-i hâk-i utrnak olân kutbul-arifin gavsul-vasilin Şârî Şaltuk ve Alişâh Sultan kuddise sirruhuma azizika zaviyelerinde post nişin bulunan ve hucre nişin dervişan ve amid şed seyyahin ve fukaraye tamiye olarak şehriye üçyüz gurus ...*

iznos bio namijenjen i *hudžre nišin dervišan*, dervišima koji su bili nastanjeni u sobama (zavije). Ovaj pojam naveden u originalnom dokumentu otkriva jednu vrlo važnu dimenziju tekije u Blagaju – u tekiji je uvijek bilo stalno nastanjenih derviša, što je čini posebnom kada se zna da to nije uobičajena tekijaska praksa.²⁶ Također, termin *sejjahin* ne označava samo uobičajene putnike, već i one koji su namjenski posjećivali tekiju i tekijско turbe i izvjesno vrijeme tu boravili. U sufijskom nauku putovanje, *sejihat*, podrazumijevalo je posjećivanje i boravak u raznim tekijama i turbetima radi stjecanja bereketa ili blagoslova, kao i novih spoznaja na putu ka Bogu.²⁷ Ovaj podatak može poslužiti kao svjedočanstvo o popularnosti blagajske tekije koju su posvjedočili Evlija Čelebija i Ali Vaiz, ali i neki pisci iz XIX stoljeća koji su zabilježili da je blagajska tekija i turbe sve do konca tog stoljeća bila vrlo popularno mjesto koje su posjećivali kako derviši tako i običan svijet iz okolnih ali i udaljenijih mjesta.²⁸ Također, u Hasandedićevom radu je donesen samo djelomičan naziv zavije. U mostarskom sidžilu, ispred imena Sari Saltuka stoji *kutbu-l-arifin gavsul-vasilin*, dvije sufijske titule koje označavaju duhovne prvake ili stožere jedne klase evlija,²⁹ a poslije njegova navedeno je još jedno ime, Ališah Sultan. Dvojina u *kuddise sirruhuma* upućuje da je riječ o dvije osobe. Iz sidžila se dalje saznaje da su njih dvojica ukopani u zaviji. U dostupnoj literaturi ne postoji bilo kakav podatak o osobi koja se tako zvala, a koja bi se mogla povezati s tekijom, bilo kao jedan od šejhova ili na bilo koji drugi način. Nije poznato da je ikada postojalo neko drugo turbe ili grob unutar tekijskog kompleksa, tako da ovaj podatak navodi na pomisao da je riječ o jedinom poznatom turbetu u tekiji u kojem se nalaze dva kabura. To bi značilo da se kabur koji se nalazi pored Saltukovog u turbetu tekije ne pripada Ačik Bašu, kako se to obično smatra, nego Ališah Sultanu.

Ovakav naziv tekije se spominje u još tri arhivska dokumenta koja se nalaze u Turskom državnom arhivu i sva tri se vežu na ovaj mostarski sidžil iz 1867. godine i na odluku donesenu u Mostaru o smjeni šejhova. Prvi dokument je iz 1867. godine (4. džumade-l-evvela 1284.) i iz njega se saznaje da je šejh hadži Muhammed kaderija na položaj šejha zavije Sari Saltuka i Ališah Sultana došao poslije smrti Dželaluddin-babe koji iza sebe nije osta-

26 Iz trebinjskog sidžila iz 1867. godine, kojeg je Hasandedić koristio u navedenom radu, saznaje se da je u tekiji bila stalno nastanjena Fatima Šaran iz Trebinja.

27 Senad Mičijević, „Graditeljsko naslijeđe tekije na Vrelu Bune u Blagaju u duhu učenja derviških redova“, *Zbornik radova „Prirodno-graditeljska cjelina blagajske tekije i vrele Bune“*, str. 69-72.

28 M. Hadžijahić, „Tri etape u historijatu tekije na vrelu Bune“, str. 153-154.

29 Fejzulah Hadžibajrić, „Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza“, *Zbornik radova Prvog simpozija: Tesavvuf - islamska mistika*, Zagrebačka džamija, Zagreb, 1408/1988, str. 188, 197.

vio potomaka.³⁰ Ovaj dokument dokazuje da je Muhammed Hindi došao na položaj šejha tekije nakon Ačik Baša, odnosno Dželaluddin-babe, kako je u tom dokumentu nazvan. Također, saznaje se da je Muhammed Hindi bio šejh kaderijskog tarikata, te je to bio razlog zašto je prilikom smjene šejhova 1867. godine postavljen kaderija šejh sejjid hafiz Ibrahim Hamdi. Time se htio ispoštovati tadašnji tarikatski karakter tekije. Iz drugog dokumenta, koji nije datiran, saznaje se da je šejh hadži Muhammed dužnost turbedara i šejha zavije Sari Saltuka i Ališah Sultana obavljao od 24. redžeba 1278, odnosno 29. septembra 1861. godine. Treći je datiran 29. rebiu-l-evvela 1290., odnosno 27. maja 1873. godine, a u njemu je pored termina zavija naveden i termin tekija, *Sari Saltuk ve Ališah Sultan Tekyesi*. U ovom dokumentu se navodi, baš kao i u mostarskom sidžilu, da su u zaviji *u mostarskom kadiluku u blizini kasabe Blagaj ukopani Sari Saltuk i Ališah Sultan*.³¹

U turbetu blagajske tekije ukopan je šejh Ali

Naziv tekije, kako se može shvatiti iz dokumenta, zasniva se na imenima osoba čiji se kaburovi nalaze u turbetu. Ime Ališah je potpuno nepoznato u kontekstu tekije u Blagaju, te bi podatak iz mostarskog sidžila predstavljao njegov prvi spomen uopće. Njegovo ime napisano je sa dužinom iza slova 'ayn (عاليشاه), što u prijevodu znači Visoki ili Uzvišeni Kralj, no ovdje je sigurno riječ o imenu Ali (علي), odnosno Alî Šah ili Alîšah (علي شاه ili عاليشاه).³² Mada se u predajama o tekijском turbetu navodi da drugi kabur pripada Ačik Bašu, podatak iz sidžila upućuje na suprotno, odnosno da je riječ o osobi koja se zove Ali Šah. Da je to zaista slučaj ukazuju i podaci koje su iznijeli Antun Radić prilikom posjete tekiji daleke 1899. godine i Cemal Mehmet Özturk u svom radu o halvetijskom tarikatu u Bosni i Hercegovini.

Radić je prilikom posjete tekiji 1899. godine dobio informaciju od posljednjeg šejha tekije Sejde Šehovića o starosti kaburova u turbetu. Šejh je tada saopćio Radiću da je prvi kabur u turbetu star preko 300, a drugi 150

30 Dokument je donesen u neobjavljenom radu *Horasan'dan Anadolu'ya Anadolu'dan Balkanlar'a "Gönül erleri"* autora Abdülkerima Erdoğan. Njegov izvor je BOA, EV.MH - 01271.00295. Navedeni tekst sam dobio od dr. Amine Šiljak-Jesenković iz Orijentalnog instituta u Sarajevu i ovom prilikom joj se srdačno zahvaljujem.

31 Drugi i treći dokument iz Turskog državnog arhiva (BOA, EV.MKT-00685.-00172; VGT-Defter-00877-00174, numro: 9758) dobio sam transkribovane s osmanskog na latinično pismo od gosp. Armina Alija Alikalfića iz Mostara, na čemu mu se ovom prilikom zahvaljujem.

32 Ime Ali Šah ili Ališah nije bilo nepoznato vlastito ime. Kao primjer može se navesti izvjesni Ališah (عاليشاه) sin majstora Osmana, koji je bio stanovnik Mostara (*Sidžil mostarskog kadije: fragmenti iz 1207-1044. h. god. / 1793-1635. godine*, obr. Hivzija Hasandedić, Arhiv HNK, Mostar, 2011, str. 24, 164).

godina. Prema toj informaciji, Sari Saltukov kabur potječe iz XVI stoljeća, dakle otprilike iz istog perioda o kojem govori i usmena tradicija, a drugi kabur iz polovine XVIII stoljeća.³³ Taj drugi kabur podignut je oko 100 godina prije smrti Ačik Baša, te stoga pripada nekome drugom, a to bi onda bio Ali Šah Sultan. Antun Radić je posjetio tekiju u istom periodu kada i Semiz, koji je inače naveo tačne informacije da Ačik Baš nije bio oženjen i da je bio gologlav, i dobio informaciju o starosti drugog kabura u turbetu od šejha tekije. Šejh Sejdo se rodio i živio u tekiji i umro je 1925. godine u svojoj 60. godini života.³⁴ On se rodio samo nekoliko godina nakon smrti Ačik Baša, a kojeg je na položaju šejha naslijedio njegov otac, te bi mu sigurno bilo poznato da je on u ukupan u turbetu.

Özturk se u svom članku *The Khalwati order and some khalwati tekkes in Bosnia* bavio historijom halvetijskog tarikata u Bosni i Hercegovini, te se dotakao i blagajske tekije. U dijelu članka koji se odnosi na tekiju donesen je podatak da je 1853. godine donirano 44.000 groša za opravku 300 turbeta, te između ostalog i za turbeta Sari Saltuka i šejha Alija.³⁵ Ovaj podatak koji je donio Özturk zasniva se na jednom zvaničnom dokumentu koji je datiran 24. redžeba 1269, odnosno 3. maja 1853. godine. To bi, izgleda, mogao biti najstariji izvor u kojem se ime Sari Saltuka veže za blagajsku tekiju. Originalni dokument, međutim, nudi nešto više detalja i u njemu se navodi da u *Hercegovackom sandžaku u blizini kasabe Blagaj na obali rijeke Bune ukopani su u čistoj zemlji (defin-i hâk-i pâk) Šah Buhare šejh Ali-efendija i oko njega Sari Saltuk (Şâh-ı Buḥârâ Şeyḥ 'Alî Efendî ve eṭrafında Şârî Şaltuk*.³⁶ Prema

33 Antun Radić, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* IV/1899, JAZU, Zagreb, 1899, str. 307. Vidjeti također: M. Hadžijahić, „Tri etape u historijatu tekije na vrelu Bune“, str. 165. Pošto je Hadžijahić djelovanje Ačik Baša smjestio u XV ili XVI stoljeće, on ovaj podatak koji je Radić dobio od šejha Sejde nije smatrao vjerodostojnim, baš kao ni podatak da je on živio u XIX stoljeću. On je, smatrajući ga beктаšijskim dervišom koji je sahranjen u turbetu, time vjerovatno htio potkrijepiti tvrdnju o postojanju jedne beктаšijske faze u historiji blagajske tekije. Nije isključeno, naravno, da nije bilo djelovanja beктаšijskog tarikata, ali dokaz za to sigurno nije ličnost Ačik Baša, jer je on, bez sumnje, živio u XIX stoljeću, kada je obnovio tekiju.

34 Kotarski šerijatski sud Mostar (KŠMS), K/25, 168/25.

35 Cemal Mehmet Özturk, „The Khalwati order and some khalwati tekkes in Bosnia“, u: *Mjesto i uloga derviških redova u Bosni i Hercegovini*, Orijentalni institut u Sarajevu, Naučnoistraživački institut „Ibn Sina“, Sarajevo, 2011, str. 301.

36 BOA, I.MVL.271/10476. Ovaj dokument se sastoji iz dva lista. U oba je sadržaj skoro isti, samo što je u prvom ispred imena šejha Alija navedena titula Šah Buhare, a u drugom nije. Özturk, međutim, u svom radu nije naveo titulu *Şâh-ı Buhara*. Dokument u kojem je navedena ova titula glasi: *Mâliye nezâret-i celîlesinin meclis-i vâlâya i 'tâ buyrulân bir kışta takrîrî meâlinde Hersek Sancâğında Blagây Kaşabası civârında vâki' Bûna nehrî kenârında defin-i hâk-i pâk olân Şâh-ı Buḥârâ Şeyḥ 'Alî Efendî ve eṭrafında Şârî Şaltuk Ḥaḍretleriyle üç yüzden mutecâviz e'izze-i kirâm kuddise esrârehum ḥaḍaratı türbe-i*

originalnom dokumentu mjesto ukopa je obala rijeke Bune, a na obali te rijeke nalazi se samo jedno turbe, ono u tekiji. Kao što je već rečeno, nije poznato da je unutar tekijskog kompleksa postojalo neko drugo turbe osim onoga koje i danas postoji, niti je poznato da je oko tekije postojalo neko mezarje u kojem su sahranjivani šejhovi i derviši.³⁷ Također, na osnovu mostarskog sidžila iz 1867. može se shvatiti da je upravo blagajska tekija bila to mjesto u kojem su ukopane dvije osobe.³⁸ U ovom dokumentu je uz Saltukovo navedeno ime

şeriflerî muhtâc-i ta'mîr oldîğundan ba'de'l-keşf ta'mîr olunarak meşârifî kırk dört bîn bu kadar ğurûşa bâliğ olmuş ve bû vecihile kable'l-istîzân inşâsına mubâşeret olunması meşâriflerinin tarafından tesviyesi niyetiyle oldığı hâlde hasbe'l-me'mûriye meşârif-i zâ'idesi vukû'undan nâsî tesviye olunamamış oldığı beyânıyla meşârif-i merkûmenin Bosna Eyâletî emvâlinden i'tâsî Rûmelî ordu-i humâyûnî devletlû pâşâ hâdretlerî tarafından inha olunmuş ve bu makûle-i ibarât-ı celîlenin evkâf humâyûn hazinesinden râ'yet ve tesviyesî nizâmî iktîdâsından ise de 'azîz muşârun ileyhîn hađaratının zâviyelerî vakfına ve zâviyedârlığına ve bir mahalle merbûtiyetine dâ'ir kayıt bâlunmadığından ve mahall-i mezkûr bilâ istîzân tesviye olunmasıyla meşârif-i mezbûra hakkında hazinece bir şey denilemeyeceğinden ebniye hakkında mu'essis olân nizâma ve evkâf-ı humâyûn hazinesinin ahyâl-i hâđrasına nazaran icrâyı icâbî hakkında irâde-i seniyelerî istîzân olunmuş olûb bu makûle bilâ istîzân yapılmış olan mahaller meşârifinin kabûlî egerçi hazâ'in-i celîlenin nizâm-ı mu'essisine muğâyir olarak tecvîz olunamaz ise de muşîr-i muşârun ileyh hâdretlerî makâmât-ı mezkûrenin kable'l- istîzân ta'miratını icrâ iderek meşârif olân meblağ-ı mezbûrun eyâlet-i merkûme emvâlinden tesviyesini iltimas etmiş oldığından ve bûnun üzerine meşârif-i merkûmenin muşîr-i muşârun ileyh tarafından te'diye ettirilmesi şûretine gidilmesi dahî munâsib olamayacağından âsâr-ı celîle-i hâdret-i mulûkaneye 'laveten meblağ-ı mezbûrun eyâlet-i merkûma emvâlinden i'tâ olunması dîmnunda hazinece icrâyı icâbının nezâret muşârun ileyhâya havâlesi meclis-i vâlâda tezekkür kılınmış ise de ol bâbda nevecihle irâde-i seniye-i vekâletpenâhileri mute'allik büyürlur ise anâ göre icrâyı mukteđâsî bâbında emr ve ferman hâdret-i men lehu el-emrindir. Ovu transkribovanu verziju osmanskog dokumenta, kao i prijevod na turski i bosanski jezik, dobio sam od gosp. Mesuta Köksoya, te mu se ovom prilikom zahvaljujem.

- 37 Nedaleko od tekije, s druge strane Bune, u mahali Galčići nalazio se jedan mesdžid podignut polovinom XVIII stoljeća i oko njega mezarje. Hasandedić je donio natpise s nišana iz ovog harema, a riječ je bila o lokalnim mještanima.
- 38 Iz Özturkovog članka moglo bi se shvatiti da se ovdje radi o dva turbeta (*shaykh Ali and Sari Saltuk tombs*), no ovdje se riječ *tomb* odnosi na kabur ili grob, jer je autor na drugom mjestu u radu naveo *one of the two tombs found in the tekke is said to belong to Sari Saltuk*. U tekiji ne postoje dva turbeta, već dva kabura u turbetu, odnosno dvije drvene kubure ili sarkofaga, te bi prijevod glasio *navodi se da jedan od dva kabura u tekiji pripada Sari Saltuku*. Riječ *etrafında* u originalnom dokumentu koja se nalazi između dva imena znači *oko, okolo*, ali pošto postoji samo jedno turbe na obali rijeke Bune u kojem se nalaze dva kabura ta bi riječ onda značila da se jedan kabur nalazi oko drugog kabura ili u blizini drugog kabura. Zanimljivo je da je u dokumentu prvo spomenuto ime šejha Alija, a onda Sari Saltuka. Međutim, još je zanimljivije da je u dokumentu spomenuto više od 300 svetih osoba (*üç yüzden mutecâviz e'izze-i kirâm kuddise esrârehum*) koji su, kako se može shvatiti, ukopani uz šejha Alija i Sari Saltuka na obali rijeke. Potpuno je nepoznato da uopće postoji toliki broj svetih ljudi sahranjenih

šejh Ali, a ne Ali Šah Sultan, no ovdje je sigurno riječ o istoj osobi. To znači da se ime Ali Šah Sultan odnosi na izvjesnog šejha Ali-efendiju. U dokumentu je uz njegovo ime navedena još jedna titula, Šah-ı Buhara (شاه بخارا), pa bi se moglo zaključiti da riječ Šah iz mostarskog sidžila nije dio njegova imena, nego, kao i Sultan, predstavlja sufijsku titulu, odnosno samo je dio titule koja je u potpunosti navedena u dokumentu iz 1853. godine. Šejh Ali je, dakle, taj koji je ukopan u turbetu tekije, samo što je u mostarskom sidžilu naveden pod drugim imenom. Obnova turbeta koja se spominje u dokumentu povezana je s obnovom tekije za vrijeme Omer-paše Latasa, odnosno obnovom koja se spominje u mostarskom sidžilu iz 1867. godine koja se desila kada je Ačik Baš djelovao kao šejh tekije.³⁹

u i/ili oko tekije, a niti u bilo kojem blagajskom mezarju. Zapravo, koliko se zna, nigdje u Blagaju nije postojalo neko turbe niti mezar neke osobe koja se smatrala svetom, a kamoli da ih je bilo tri stotine. Jedino je na starom putu iz Blagaja ka Nevesinju u blizini tvrđave postojao lokalitet Šehitluci. Riječ je o starim šehidskim nišanima za koje se ne zna iz kojeg perioda potječu i nije poznato koliko je šehida tu ukopano, no pitanje je kakva se to vrsta obnove i popravke mogla tada ondje obaviti? Ako se ta brojka od tri stotine svetih ljudi uzme kao vjerodostojna, kao i mjesto ukopa, onda bi se možda moglo shvatiti da ovdje nije riječ o stvarnom ukopu, već može biti da se mjesto na izvoru Bune može smatrati jednom vrstom *mekama* za koji su duhovno vezani spomenuti sveti ljudi. Takav je slučaj i sa Sari Saltukom koji se, kako predaja kaže, pojavio na izvoru Bune i iščeznuo, a nakon toga mu je podignuto turbe. On je po svoj prilici sahranjen u Babadagu, današnjoj Rumunji, a na izvoru Bune mu je podignuto turbe kojim je označeno njegovo duhovno prisustvo. Možda je i tih više od 300 svetaca sahranjeno drugdje, ali su na neki način bili vezani za tekiju, te su, kao i Saltuk, duhovno prisutni na izvoru Bune!? Možda je zbog toga Ali Vaiz zapisao da je ovo mjesto sastajalište *erenlera* (svetih ljudi) i da ga čak i Hidr danonočno obilazi.

- 39 Kako je došlo do toga da se Ačik Bašu pripiše drugi kabur teško je reći. Možda je razlog tome bila činjenica da je on učestvovao u obnovi turbeta i da je bio turbedar istog, te mu je zbog toga i pripisan drugi kabur u turbetu. Ime šejha Alija ili Ali Šah Sultana uopće se ne spominje u predajama u vezi sa tekijskim turbetom, već samo Ačik Baša. Međutim, zvanični dokumenti upućuju na drugačiji zaključak. Predaje da je on sahranjen u turbetu stoga nemaju osnova, te ni konstatacije koje su iznijeli Semiz i Hadžijahić. Semiz je naveo tačne informacije da Ačik Baš nije bio oženjen i da je bio gologlav, ali podatak da je on sahranjen u turbetu nije prihvatljiv. Hadžijahić je, opisujući jednu staru ilustraciju turbeta, naveo da „veća kubura na desnoj strani je Sari Saltukova, a manja, lijevo, Ačik baše. Ačik-bašova nije imala uzglavlje (bašlik) sa turbanom, odnosno derviški tadž. Time se htjelo obilježiti da je Ačik-baš bio gologlav“. Ova ilustracija je objavljena u članku Vaclava Radimskog „Bišće-polje kod Mostara“ (*Glasnik Zemaljskog muzeja* 3, Sarajevo, 1891, str. 186-187) i na njoj se vidi da su obje kubure imale uzglavlje i, istina, ne vidi jasno da li je oko druge bio omotan turban, no to se jasno ne vidi ni kod one prve koja je veća. Radimski je, međutim, u tekstu zapisao da su u turbetu bili smješteni drveni tabuti koji su bili presvučeni zelenim suknom i svaki obilježen turbanom vrh glave. Način na koji je Radimski opisao turbe ne navodi na zaključak da su se uzglavlja razlikovala jedno od drugog. O kakvim turbanima je bilo riječ najbolje se vidi na jednoj fotografiji unutrašnjosti turbeta iz 1926. godine koja se nalazi u Carter muzeju u Texasu, SAD, a

Šejh Ali-efendi je sasvim sigurno bio jedan značajan šejh povezan s tekijom, koji je nakon smrti ukopan u njenom turbetu. On je bio poznat i kao Ali Šah Sultan i pod tim imenom se našao u nazivu blagajske tekije, ali i kao Šah Buhare. Zahvaljujući podatku koji je donio Radić saznalo se da njegov kabur potječe iz sredine XVIII stoljeća, što znači da se djelovanje šejha Alija može smjestiti u prvu polovinu tog stoljeća. Titule Sultan i Šah u sufijskoj terminologiji označavaju da se ovdje radi o sufijskom prvaku i velikanu.⁴⁰ Spominjanje Buhare u tituli Šah Buhare, odnosno (duhovni) Kralj Buhare, upućuje na mjesto njegova porijekla. Prema tome, šejh Ali bi shodno svojoj tituli bio sufijski velikan porijeklom iz grada Buhare, koji je u određenom periodu stigao u tekiju u Blagaju, gdje je i umro polovinom XVIII stoljeća.

O šejhovima blagajske tekije

O šejhovima tekije se malo toga zna. Mada se u raznim dokumentima koji potječu iz različitih vremenskih perioda spominje određeni broj osoba koji su u Blagaju obavljali razne vjerske funkcije, a koji su nosili šejhovska zvanja i zbog toga se mogli povezati s tekijom, sve do sredine XIX stoljeća nije poznato ime nijednog šejha za kojeg se izričito zna da je bio šejh tekije. U prvoj polovini XVIII stoljeća spominju se imena trojice Alija koji se mogu povezati s tekijom.

Prvi je već spomenuti muftija šejh Ali, poznat kao Vaiz. U hronogramu o obnovi tekije dao je njen detaljan opis i istakao sav njen duhovni značaj, što govori da ga je napisala osoba koja je za blagajsku tekiju bila blisko vezana. U naslovu hronograma navedeno je njegovo ime kao šejh Ali Vaiz-efendija, muftija, Mostarac (*el-mufti el-Mostari*). Nakon njegove smrti njegov učenik Naimi mu je spjevao poemu gdje u naslovu stoji da je riječ o *tarihu o preseljenju šejha Ali Vaiza, muftije blagajskog*, i naveo godinu smrti 1164/1750. Kako se može shvatiti iz Naimijevih stihova, šejh Ali je bio osoba visokih moralnih i duhovnih načela. On je bio *darežljivi dobročinitelac, gostoljubivi čovjek čistog srca, ponizni, izvor blagosti i darežljivosti, prosvetitelj (ehlu mearif), riznica svih znanosti, savršeni učitelj i svjetlo (ustaz kamil ve nur zija), posjednik čovječnosti, utočište gospode i siromaha*.⁴¹ Godina njegove

koja se prije izvjesnog vremena pojavila na Facebook-u. To su bila dva identična derviška tadža izduženog oblika. Na fotografiji se, također, vidi da je desna kubura bila veća kao i na spomenutoj ilustraciji, da je na zidu je visio topuz i pored njega tri levhe, između kubura stoji buhurdar (zdjela za paljenje mirisa), a u prozoru se nalazio svijećnjak i jedan ibrik. Danas obje kubure imaju istu veličinu i visinu, koju su vjerovatno dobile nakon obnove tekije 1952. godine, a topuz i ostale stvari su nestale.

40 Tufan Gündüz, „Şah“, *TDV İslam Ansiklopedisi*, cilt 38, İstanbul, 2010, str. 250; Osman Gazi Özgüdenli, „Sultan“, *TDV İslam Ansiklopedisi*, cilt 37, İstanbul, 2009, str. 496-497.

41 M. Mujezinović, *Islamska epigrafika*, knj. III, str. 340-341; A. Kadrić, *Mostarski bulbuli*, str. 273-275.

smrti navedena je i u jednoj međžmui, a ostavio ju je poznati mostarski prepisivač Mustafa sina Salihov Naimić (Naimi-zade), sasvim sigurno identičan pjesniku Naimiji, gdje je naveo *godina preseljenja našeg šejha Alija, muftije blagajskog, 1164 (1750)*.⁴² Naimić sigurno nije bio jedini istaknuti Mostarac koji je bio njegov učenik i murid.⁴³ Ali Vaiz je, dakle, bio značajan učenjak i šejh, koji je umro upravo u onom periodu iz kojeg i potječe drugi kabur u turbetu, kako je naveo Radić.

U dokumentima koji se odnose na službu vaiza u Sultan Sulejmanovoj džamiji u Blagaju u prvoj polovini XVIII stoljeća spominje se šejh Ali-efendija sin Husein-halife. On je dužnost vaiza u spomenutoj džamiji obavljao od 1708. godine,⁴⁴ a kao vaiz spominje se i 1720,⁴⁵ 1726,⁴⁶ 1730.⁴⁷ i 1738. godine.⁴⁸ Njega je na položaju vaiza naslijedio njegov sin šejh Ibrahim, koji se u dokumentima koji se odnose na dužnost vaiza spominje 1757. i 1764. godine.⁴⁹ Šejh Ibrahim je sigurno počeo obavljati ovu službu nakon očeve smrti. Prije šejha Alija dužnost vaiza Sultan Sulejmanove džamije obavljao je Husein-halifa koji se kao vaiz spominje 1699. i 1703. godine.⁵⁰ Ovdje je riječ o Husein-efendiji koji se prezivao Bešo i koji se u navedenom periodu spominje kao vaiz spomenute džamije.⁵¹ Iz blagajskog sidžila saznaje se da je Husein-efendija bio sin Mahmud-efendije koji je također bio vaiz.⁵² Ocu šejha Alija bilo je ime Husein, što znači da je on naslijedio oca na dužnosti vaiza džamije, baš kao što je njega naslijedio njegov sin šejh Ibrahim. Prema tome, službu vaiza obavljala je ova porodica i ona se prenosila s oca na sina. Šejh Ali sin Huseinov je bio šejh koji je u Blagaju skoro čitavu prvu polovinu XVIII stoljeća obavljao vaisku dužnost.⁵³

42 Orijentalni institut u Sarajevu (OIS), R-22, bilješka na posljednjoj unutarnjoj korici.

43 Postoji čak pretpostavka da je ovaj muftija identičan šejhu Aliju kojeg Fevzi Mostarac spominje na kraju svog *Bulbulistana* kao svog duhovnog učitelja (Ahmed Mehmedović, „Mustafa Naimić – pjesnik i kaligraf iz Mostara“, *Znakovi vremena*, 29/30, Vol. 8, Sarajevo, 2005, str. 193).

44 BOA, C.MF.00021.01048.001.

45 BOA, IE.EV.62.6754.

46 BOA, C.MF.00021.01048.001.

47 BOA, IE.EV.62.6754.

48 AHNK, R-51, fol. 38/b.; Hivzija Hasandedić, *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Arhiva Hercegovine*, Mostar, 1977, str. 43.

49 BOA, C.MF.108.5400.

50 BOA, AE.SMST.II. 136/15071/001.

51 H. Hasandedić, *Muslimanska baština Bošnjaka u južnoj (srednjoj) Hercegovini*, str. 32.

52 AHNK, Sidžil blagajskog kadije (SBK) br. 297, *Regesta*, fol. 6/a.

53 Mada navedeni podaci upućuju da bi Ali Vaiz i Ali sin Huseinov mogli biti ista osoba, mi smo se opredijelili za stajalište da je ovdje riječ o dvije različite osobe. U naslovu hronograma navedeno je da je muftija Ali Vaiz bio Mostarac, te je i svoju vaisku dužnost

Treći Ali koji se može povezati s tekijom spominje se u dokumentu iz 1764. godine koji se odnosi na vaisku službu šejha Ibrahima sina šejha Alija. Jedan od potpisnika tog dokumenta bio je i baba Ali. Bez sumnje, riječ je o sufiji koji je bio vezan za tekiju. Riječ *baba* znači otac i u sufijskoj terminologiji označava duhovnog učitelja, a može se naći da često stoji ispred ili iza imena šejhova.⁵⁴

Postavlja se pitanje da li se titula Šah Buhare može odnositi na jednog od ovih šejhova? Na osnovu dostupnih podataka, veza s Buharom kao mjestom porijekla nije uočljiva. Muftija šejh Ali Vaiz je bio Mostarac, šejh Ali sin Huseinov Blagajac iz porodice Bešo, a o baba Aliju nema nikakvih podataka. Mada su u prvoj polovini XVIII stoljeća djelovala dvojica šejhova Alija, od kojih je muftija Ali Vaiz umro tačno polovinom tog stoljeća, titula Šah Buhare upućuje na zaključak da se nijedan od njih ne može identificirati sa šejhom koji je ukopan u turbetu tekije. Ova titula bi se možda jedino mogla odnositi na baba Alija koji se spominje 1764. godine, ali pod uvjetom da je umro ubrzo nakon te godine kako bi se Radićev podatak o starosti drugog kabura mogao barem otprilike odnositi na njega, no pošto se o njemu ništa ne zna, tu je pretpostavku teško potvrditi. To što je šejh Ali bio stranac nije neobično, jer je bilo šejhova koji su bili stranci poput Muhammeda Dželaluddin Ačik Baša koji je bio, kako navodi Semiz, porijeklom iz Azije, Muhammeda Hindije iz Belučistana, a u jednom dokumentu iz 1806. godine spominje se da je u Blagaju ranije umro *garib*, stranac, šejh Husein.⁵⁵ Tako je i jedan šejh iz Buhare mogao djelovati u tekiji.

Tarikatska pripadnost šejha Alija – nakšibendijska etapa blagajske tekije tokom XVIII stoljeća?

Podatak da je šejh Ali bio porijeklom iz Buhare moguće je da ukazuje i na njegovu tarikatsku pripadnost. Na području Centralne Azije najzastuplje-

mogao obavljati u Mostaru, a ni u jednom od dokumenata koji se odnose na vaisku službu u Blagaju uz ime šejha Alija sina Huseinova nije navedena muftijska titula. Razlog zašto je ovdje moguće riječ o dvjema osobama jeste i podatak iz sidžila blagajskog kadije iz 1731. godine gdje je kao svjedok jednog vjenčanja potpisan Vaiz-efendija, a te iste godine i na istom listu sidžila spomenut je i muftija Ali-efendija (*Sidžil blagajskog kadije 1728-1732*, obr. Hivzija Hasandedić, IKC Mostar, 2009, str. 103). Vaiz je sigurno Ali sin Huseinov, a muftija Ali je Ali Vaiz. Ako se možda nekada kasnije uspostavi da je Ali sin Huseinov bio autor hronograma o obnovi tekije i izvjesno vrijeme obavljao muftijsku dužnost, to bi onda i dalje značilo da su u istom periodu živjela i djelovala dvojica Alija.

54 Süleyman Uludağ, „Baba“, *TDV İslam Ansiklopedisi*, cilt 4, Istanbul, 1991, str. 365-366.

55 AHNK, SBK br. 55, *Regesta*, fol. 13/a. U dokumentu se kaže da je garib šejh Husein imao 15 ovaca kod Bećira Mirića iz Svinjarne koji je ovce dotjerao na sud da se prodaju i plate dugovi spomenutog šejha. Nije poznato da li je šejh Husein djelovao kao šejh tekije ili je samo boravio u tekiji gdje je i umro.

nija su bila tri tarikata: jesevijski,⁵⁶ kubrevijski⁵⁷ i nakšibendijski. S obzirom na mjesto porijekla i period u kojem je živio, vrlo je moguće da je Ali Šah pripadao ovome posljednjem. Područje Buhare je domovina nakšibendijskog tarikata. Tu je djelovao i tu je sahranjen osnivač tarikata Šah Nakšibendi (1318-1389). Nakšibendijski tarikat se veoma brzo proširio na okolna područja, da bi već u XV stoljeću postao najdominantniji tarikat u Centralnoj Aziji.⁵⁸ Nakšibendije su svojim djelovanjem potisnuli i jesevijski i kubrevijski tarikat.⁵⁹ Pošto je ovdje riječ o Buhari u XVIII stoljeću, dakle samom središtu ovoga tarikata u periodu kada je već preovladavao tim područjem, vrlo je vjerovatno da je šejh Ali bio nakšibendija.

Prisustvo jednog nakšibendijskog šejha iz Buhare u Blagaju moglo bi se razumjeti ako se uzme u obzir period u kojem je šejh Ali živio i djelovao. Koncem XVII i u prvoj polovini XVIII stoljeća zabilježen je slučaj putujućih derviša koji su pripadali kasanijskom ogranku nakšibendijskog tarikata, koji su napuštali svoju centralnoazijsku domovinu i koji su se tokom višegodišnjih putovanja nastanjivali u razne dijelove islamskog svijeta poput Indije, Istanbula ili Mekke.⁶⁰ Ovaj ogranak nije toliko poznat van Centralne Azije, a veže se za jednog značajnog šejha, Ahmeda Hadžegi Kasanija (u. 1542), poznatijeg kao Makhdum A'zam, porijeklom iz Dahbida blizu Samarkanda. Šejh Kasani je iza sebe ostavio mnoštvo halifa diljem Centralne Azije.⁶¹ U Buhari

56 Ovaj tarikat je dobio ime po osnivaču šejhu Ahmedu Jeseviju (u. 1166). Njegovo turbe se nalazi u gradu Turkestanu u državi Kazahstan.

57 Kubrevijski tarikat je osnovao šejh Nedžmuddin Kubra (u. 1221). Njegovo turbe se nalazi u Havarezmu u današnjem Uzbekistanu.

58 Abu Manneh Butros, „Bilježka o ‘Rešehat-i Ajnu-l-hajat’ u devetnaestom stoljeću“, u: *Nakšibendije u Zapadnoj i Centralnoj Aziji*, Sedam, Sarajevo, 2007, str. 131-132.

59 Kubrevijski tarikat vjerovatno je već u XIV stoljeću u cijelosti zamijenjen nakšibendijskim redom (Rusmir Šadić, „Najm al-Din Kubra i derviški red kubrawiyya“, *Znakovi vremena*, vol. 13, dvobroj 48/49, Naučnoistraživački institut „Ibn Sina“, Sarajevo, 2010, str. 275). Jesevije su se, s druge strane, duže zadržali na tom području, ali su vremenom izgubili svoj značaj i u velikoj mjeri inkorporirali u nakšibendijski tarikat (Necdet Tosun, „Yeseviyye“, *TDV Islam Ansiklopedisi*, cilt 43, Istanbul, 2013, str. 488).

60 Poznat je slučaj šejha Abdullaha Nidaija iz Kašgara koji se nakon putovanja skrasio u Istanbulu, gdje je djelovao kao šejh u tekiji na Ejupu. U Indiji su se nastanili Baba Šah Palang Puš i Baba Šah Musafir koji su bili porijeklom iz Gidžduvana u blizini Buhare. Kasanijskom ogranku pripadao je Abu Said Belhi koji je emigrirao zapadno i koji je u nakšibendijski tarikat uveo čuvenog sirijskog sufiju Abdulganija Nabusulija (u. 1771). U istom periodu je u Mekki djelovao kasanijski šejh Muhammed Husein Kafi (Hamid Algar, „Od Kašgara do Ejupa: Loza i naslijeđe šejha Abdullaha Nidaija“, *Nakšibendije u Zapadnoj i Centralnoj Aziji*, Sedam, Sarajevo, 2007, str. 20, 45-46).

61 H. Algar, „Od Kašgara do Ejupa“, str. 22. Šejh Kasani je bio učenik Muhammeda Kazija, a ovaj je bio učenik Ubejdullaha Ahrara (u. 1490) iz Samarkanda, koji je bio možda najznačajniji centralnoazijski nakšibendijski šejh nakon osnivača tarikata Šaha Nakšibendija. Upravo je u njegovo vrijeme nakšibendijski tarikat postao najdominantniji i najutjecajniji u tom području.

je Makhdum A'zama naslijedio šejh Lutfullah Islam Džujberi (u. 1563). Šejh Džujberi je imao dosta učenika, naročito među vojničkom klasom i gradskom ulemom, a sve do polovine XIX stoljeća njegovi potomci su u pravilu zauzimali značajne vjerske funkcije u Buhari.⁶² Ovaj kasanijski ogranak je, dakle, bio prisutan i u Buhari, te je moguće da je šejh Ali pripadao ovom ogranku nakšibendijskog tarikata i da je on bio dio tog vala putujućih derviša.

Druga mogućnost je da se prisustvo šejha Alija može povezati sa širenjem jednog novog značajnog ogranka nakšibendijskog tarikata, koji je potekao iz Indije i koji se brzo proširio u mnoge krajeve islamskog svijeta, pa tako i Buhare, a došao je i do Bosanskog ejaleta. Tokom XVII i u prvoj polovini XVIII stoljeća dolazi do širenja mudžeddijskog ogranka nakšibendijskog tarikata, koji se veže za pojavu i djelovanje indijskog šejha Ahmeda Sirhindi-ja Imama Rabbanija (u. 1625), poznatijeg kao *mudžeddid elfi sani*, Obnovitelj drugog milenijuma, po kojem je ovaj ogranak i dobio ime, i naročito za djelovanje njegova sina Muhammeda Masuma (u. 1668).⁶³ Šejh Masum je imao veliki broj halifa koji su dalje širili učenje ovoga ogranka u razne dijelove islamskog svijeta. Na području Buhare djelovao je šejh Habibullah Buhari (u. 1700) koji je u kontakt s Masumom došao ili u Indiji ili u Mekki prilikom Masumovog obavljanja hadža. Ime Habibullaha Buharija se spominje u mnogim nakšibendijskim silsilama u Transoksaniji.⁶⁴ U Osmanskom Carstvu ovaj tarikat se počeo širiti u zadnjim desetljećima XVII stoljeća, a za to su bili najprije zaslužni dvojica Masumovih halifa, Ahmed Džurjani Jekdest (u. 1707) i Muhammed Murad Buhari (u. 1720). Obojica su bili porijeklom iz Buhare, a u nakšibendijski tarikat su stupili u Indiji. Džurjani je djelovao u Mekki, a Murad Buhari u Damasku, Bursi i Istanbulu. Pred njima je nakšibendijski tarikat primio značajan broj osmanske uleme, visokih vjerskih dostojanstvenika i predstavnika vladajućeg sloja.⁶⁵ Nakšibendijsko učenje ovoga ogranka je već u prvoj polovini XVIII stoljeća stiglo na područje Hercegovačkog sandžaka. Pripadnik ovoga tarikata bio je istaknuti mostarski muftija Ahmed sin Muhammedov, autor poznate zbirke fetvi *Fetava-i Ahmedijja*. Tarikat je primio od Murada Buharija oko 1710. godine za vrijeme školovanja u Istanbulu ili u Bursi.⁶⁶ Stoga podatak o prisustvu jednog nakšibendijskog šejha u

62 Itzhak Weismann, *The Naqshbandiyya, Orthodoxy and activism in a worldwide Sufi tradition*, Routledge, London & New York, 2007, str. 40-43.

63 Dž. Čehajić, *Derviški redovi*, str. 51.

64 I. Weismann, *The Naqshbandiyya*, str. 68, 78.

65 *Ibid.*, str. 68-77; Dženan Hasić, „Muhammed Murad el-Buhari i tekija Muradija u Istanbulu: od Semerkanda, preko Istanbula, pa do Vukeljića“, *Glasnik VIS-a*, br. 9-10, Sarajevo, 2016, str. 779-782; Dž. Čehajić, *Derviški redovi*, str. 51.

66 Alija Dilberović, „Biografija mostarskog muftije Ahmeda, sina Muhammedova u svjetlu novih podataka“, u: *Zbornik radova, Naučni skup Hercegovački naučnici/znanstvenici i*

Blagaju u istom periodu ne mora uopće biti iznenađujući. Šejh Ali, u slučaju da je pripadao ovome nakšibendijskom ogranku, mogao je biti učenik nekom od gore spomenutih Masumovih halifa, a ako je u Blagaj stigao direktno iz Buhare, njegov učitelj je najvjerovatnije bio Habibullah Buhari ili možda neko od njegovih nasljednika.

Titula Šah Buhare može, dakle, da ukazuje ne samo na mjesto porijekla šejha Alija već i na njegovu pripadnost nakšibendijskom tarikatu. Shodno toj tituli, onda bi bila riječ o jednom prvaku i velikanu nakšibendijskog tarikata.⁶⁷

O blagajskoj tekiji se zna da je pripadala halvetijskom tarikatu, kako je 1664. godine naveo Evlija Čelebi, a da je od sredine XIX stoljeća prešla u ruke šejhova pripadnika kaderijskog tarikata. Vakufnama tekije nije sačuvana, kao ni berati za obavljanje šejhovske dužnosti, idžazetname i slično, dakle dokumenti na osnovu kojih bi se saznali barem neki osnovni biografski podaci o šejhovima koji su djelovali prije sredine XIX stoljeća. Nije poznat ni način nasljeđivanja šejhovske dužnosti, to jest da li je ta funkcija bila u rukama jedne porodice ili je bila riječ o duhovnom nasljeđivanju.⁶⁸ U prvoj polovini XVIII stoljeća zabilježeno je prisustvo šejhova u Blagaju čija tari-

tradicija istraživanja u Hercegovini (Mostar, 11. i 12. decembra/prosinca 2015. godine), Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke/znanosti, Mostar, 2016, str. 639-641.; Alija Dilberović, „Nekoliko primjera prisustva nakšibendijskog usula hafi zikra u Bosni i Hercegovini: prilog proučavanju bosanskohercegovačke islamske tradicije“ u: *Zbornik radova, Naučni skup U potrazi za identitetom: čovjek između vanjštine i nutrine / zahira i batina*, CID BIH, Stolac, 2016, str. 128-133.

67 Kao što se vidi iz dokumenata, u XVIII stoljeću je u Blagaju bilo šejhova koji su se zvali Ali, ali su bili domaći ljudi, tako da se titula Šah Buhare ne može odnositi na njih. Jedina mogućnost da se ova titula odnosi na jednog domaćeg šejha bila bi da ona označava pripadnost nakšibendijskom tarikatu. U tom slučaju, ova titula bi onda označavala samo duhovnu vezu s Buharom, to jest sa Šah Nakšibendijem, a ne mjesto porijekla. Titula Šah Buhare može da se odnosi na Šah Nakšibendija, jer je on osnivač tarikata koji je rođen na području Buhare, tu je djelovao i tu je i sahranjen, no upitno je da li je spomenutu titulu moguće shvatiti i kao sinonim za jednog nakšibendiju. To, prema našim saznanjima, nije poznato. Da ova titula, osim na duhovni status, ukazuje i na mjesto porijekla može se kao primjer navesti titula Šah Hamadana, Kralj Hamadana, koju je nosio kubrevijski šejh Sejjid Ali Hamadani (u. 1384). On se rodio u gradu Hamadanu, u Iranu, gdje se obrazovao i upotpunio svoj duhovni put, a nakon toga dosta je putovao obilazeći mnoge zemlje propagirajući islam. Njegovo djelovanje je naročito bilo značajno u Kašmiru, a sahranjen je u današnjem Tadžikistanu (Namir Karahalilović, „Deset duhovnih načela’ Sejjida Alija Hamadanija“, *Beharistan*, jesen-zima 2011, br. 16, Sarajevo, 2011, str. 68-69). Sejjid Ali je nosio titulu (duhovnog) Kralja Hamadana, mada je značajan dio svog života proveo van njega i sahranjen je daleko od rodnog mjesta.

68 Ova dva principa nasljeđivanja šejhovskog položaja bila su najuobičajenija u osmanskim tekijama. Duhovno nasljeđivanje podrazumijeva da šejha naslijedi njegov duhovno najzreliji učenik (halifa). Vidjeti: Thierry Zarccone, “Shaykh succession in Turkish Sufi lineages (19th and 20th centuries): conflicts, reforms and transmission of spiritual enlightenment“, *Asian and African Area Studies*, Kyoto, 7 (1), 2007, str. 18-35.

katska pripadnost nije poznata, ali pošto je među stanovnicima Blagaja bilo i osoba koje su nosile halvetijsku titulu *dede*, izgleda da je ta halvetijska tradicija u to vrijeme još uvijek bila prisutna.⁶⁹ Istovremeno, tekija je bila središte koje su posjećivali učeni ljudi i derviši iz okolnih i udaljenijih krajeva, te je tekija tako mogla biti i mjesto susreta i boravka pripadnika različitih derviških redova. Kada je šejh Ali tačno stigao u Blagaj i kada je tačno sredinom XVIII stoljeća umro teško je reći. Moguće je da je on djelovao i u obližnjem Mostaru.⁷⁰ On, međutim, nije bio jedan od onih uobičajenih putujućih derviša koji je posjetio tekiju i izvjesno vrijeme u njoj boravio, već je bio šejh koji je nakon smrti sahranjen u turbetu tekije. Moguće je da je njegovoj smrti prethodio neki (nadnaravni) događaj koji je bio shvaćen kao znak da ovaj šejh iz Buhare bude ukopan u turbetu blagajske tekije.⁷¹ Druga mogućnost je da je on u njoj djelovao, a to bi onda značilo da je tada tekija promijenila tarikatski karakter. U tom slučaju, u periodu između halvetijske i kaderijske etape blagajske tekije postojala je i jedna nakšibendijska etapa, koja se pojavila u XVIII stoljeću i izvjesno vrijeme bila prisutna.

Zaključak

Naziv zavija Sari Saltuk i Ališah Sultan, to jest Ali Šah Sultan, koji je javlja u mostarskom sidžilu iz 1867. godine samo je jedan od naziva za tekiju u Blagaju. U raznim izvorima ova tekija nosi naziv Sari Saltuka/Sari Sadika, Serdar Ekrem Omer-paše ili, najčešće, samo Tekija u Blagaju. Ona je poznata po Sari Saltuku, jer se njegov kabur po predaji nalazi u turbetu tekije, a naziv Serdar Ekrem Omer-paša upućuje na vakuf Omer-paše Latasa i na posljednju

69 U ovom periodu osim dvojice šejhova Alija, još se spominje izvjesni šejh Omer, 1724. godine kao potpisnik jednog dokumenta u vezi sa sporom oko jedne mlinice u Blagaju (AHNK, dokument br. 367) i 1726. godine kao potpisnik već navedenog dokumenta u vezi sa službom vaiza šejha Alija sina Huseinova. U blagajskom sidžilu iz 1732. godine spominje se Osman-dede Balta i izvjesni Hasan-dede (AHNK, SBK br. 288, *Regesta*, fol. 1/b, 2/a). Titula *dede* se koristila među pripadnicima bektashijskog, mevlevijskog i halvetijskog tarikata, no ovdje je sigurno riječ o halvetijama. Porodica Balta je stara blagajska porodica.

70 U blagajskom sidžilu (SBK, 23, 57/a, *Regesta*) kao svjedok jednog vjenčanja u Blagaju 1765. godine naveden je izvjesni šejh Ali iz Mostara, no da li je ovdje riječ o Ali Šahu, naravno, nemoguće je sa sigurnošću reći.

71 Ako se prihvati ova mogućnost, onda bi njegov slučaj mogao biti sličan mostarskom evliji šejh Ishaku (u. 1737) čije se turbe nalazilo u danas nepostojećem Carinskom haremu. I on je bio doseljenik u Hercegovinu. U Mostar je stigao iz područja današnje Mađarske, kada je Osmanska Imperija izgubila to područje. U Mostaru je živio povučeni životom, a za njegov duhovni rang se saznalo tek nakon njegove smrti za koju je vezan jedan nadnaravni događaj. Kao znak poštovanja, Mostarci su mu podigli turbe koje je dugo bilo mjesto posjećivanja.

sačuvanu vakufnamu koja se odnosi na tekiju i koja potječe iz 1862. godine. Naziv iz mostarskog sidžila zasniva se na imenima osoba koje su ukopane u turbetu, jer u mostarskom sidžilu jasno se navodi da je zavija mjesto u kojem su ukopani Sari Saltuk i Ali Šah Sultan. Kao odgovor na pitanje postavljeno u naslovu ovoga rada može se reći da se na osnovu postojećih podataka ime Ali Šah Sultan odnosi na Šaha Buhare šejha Ali-efendiju. On je, a ne Ačik Baš, ukopan u turbetu tekije i njegov kabur potječe iz sredine XVIII stoljeća. Titula Šah Buhare navodi na zaključak da je on bio porijeklom iz područja Buhare. Također, ova titula može da upućuje na njegovu pripadnost nakšibendijskom tarikatu.

Podatak da je u turbetu tekije pored Sari Saltuka ukopan jedan šejh iz Buhare predstavlja jedan novi i, moglo bi se reći, iznenađujući momenat u proučavanju historije tekije u Blagaju. Prema Evliji Čelebiji i Sari Saltuk je bio porijeklom iz područja Buhare, a njegovo pravo ime bilo je Muhammed Buhari.⁷² To bi onda značilo da dva kabura koja se nalaze u turbetu blagajske tekije pripadaju dvojici sufijskih velikana koji potječu iz daleke Buhare.

Following a name of Blagaj zawiya in the sijjil from Mostar from 1867: Who is Alishah Sultan?

Abstract

In Hivzija Hasandedić's article *Some New Data Concerning the Past of the Tekke in Blagaj, Near Mostar*, which was published in 1988, several new very important information about the tekke were revealed. This paper contains, among other things, information on the meeting held in Mostar, at which several decisions regarding the tekke were made. The name of the tekke was also mentioned on that occasion, Sari Saltuk's zawiya. The relationship of Sari Saltuk, a sheikh and a warrior of the 13th century, is well-known because his turbe is next to the tekke, but this is one of the few examples in which his name is mentioned in an official document, which is the name of the tekke. The sources used by the author were documents dating from the second half of the nineteenth century, and the document stating the name of the tekke was the sijjil of the Mostar qadi from 1867. In Hasandedić's work, however, only the partial name of the tekke was given, because the sijjil, along with the name of Sari Saltuk, mentions another name, Alishah Sultan. There is no information on the tekke literature about a person of that name that could be associated with the tekke itself, and this name that was mentioned in the sijjil would be the very first mentioning of that name. In this paper, the author will

72 Dž. Čehajić, *Derviški redovi*, str. 101.; S. Mičijević, *Sari Saltuk*, str. 65.

attempt to determine, on the basis of available books and archival documents, the identity of this person, who was until now completely unknown in the context of the Blagaj tekke.

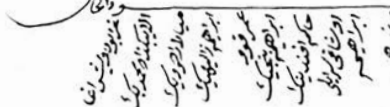
Key words: Tekke in Blagaj, Sari Saltuk, Achik Bash, Alishah Sultan, shaykh Ali efendi Shah Bukhara, Khalwati tariqah, Naqshbandi tariqah.

ماده نظارت خدیو سناک مجلس دادیه اعطای جریده بر طبق تقریر مآله لکریک سجاده بلغای فقیس جلایده رافع بوزیری کمانده وبقیه خاک پاک اولاد سناک
 شیخ علی افری واطرافه صاری صائقه خدیو بله اوجوردده متجاوز اعز کرام فیس اسرارهم حضرتی زبده شرفی محتاج غیر اولیضیه بدلاکتف تعبیر اوله ربه مصارف
 فرود درت پاک بوقدر غرضه بالغ اطمین ودر وجود قبل الاستیله انشاء سبکت اولی مصارف بزرگ طرزیه نویسی بنید اولیضیه حاله حسب المهوره مصارف ارضیه
 ودر عهده بنی شوره اوله ماسن اولیضیه باینه مصارف فرود پاک بوسه ایلی اولادله اعطای در اولی اردو و تهاوق سبکی در اولو با سنا حضرتی طرزیه اوله اطمین
 ودر موقوفه جلایده جلایده که اوف تهاوقه خدیو سنا روت و نویسی نظامی اقتضاسه ابره عزیزه سنا بلغم حضرتی زابری وقفه و زابره دایفه در کجه مریدینه دار
 قد بولندینه وکل نکور بلاستینه شوره اولیضیه مصارف فرود خدیو سنا روت و نویسی نظامی اقتضاسه ابره عزیزه سنا بلغم حضرتی زابری وقفه و زابره دایفه در کجه مریدینه دار
 احوال حاضره سنا نظراً اجری اجایه حصه اوده سنا بلغم حضرتی زابری وقفه و زابره دایفه در کجه مریدینه دار
 نظام مؤسسه مصارف اوله تجویز اوله فرایده سبده سنا بلغم حضرتی زابری وقفه و زابره دایفه در کجه مریدینه دار
 رفته اولادله نویسی اطمین ارضیه درونیک اوزیه مصارف فرود پاک سبده سنا بلغم حضرتی زابری وقفه و زابره دایفه در کجه مریدینه دار
 حضرت ماولکانه عارضه مبلغ فرود پاک امان فرود اولادله اعطای اطمین حضرتی زابری وقفه و زابره دایفه در کجه مریدینه دار
 فرود اوده سنا وکالتیه حضرتی ضاعه جریدور الحاکمه اجری مقتضای این ارزنده حضرتی سنا بلغم حضرتی زابری وقفه و زابره دایفه در کجه مریدینه دار

محررین ذیل پر یاد رکھو

هر سکه سنجی فی داخله بولان تبعه دوله عليه کت لاتین ملتندن ايسه قیوی امرنجل طرفندن ذکر می آتی بعضی
 تقریر و اوصله بجهت واکیل سنجی شریعیه شیعه مرقوم سکه ملت مرقوم سندن ماغان اولر موطنو ندر کرس لو
 الا ان مدینه موسی ایچ مجلس شریعیه معقود مجلس شریعیه شریف انور ملتیبو باعث الکتب باسجای مزبور
 قضا لرندن قوتی قضایه سنجی و سنجی حقیقی اولر سندن صالح سیمان مترابونام کسسته محض ندیه باو کمال
 اقرار نام هر تقریر کلام ایدر بوب موکل مزبور ایزلر انجا لفظ لکر قوتیه قضیه سنده یوسرچا و سندن ستمنه و افغ اولرندن
 ایزر هر یوسر منبری در طرفندن لو سیکل سندن منبری اولر طرفندن شریعیه و سندن طرفندن طرفندن عام ایلد هر طرفندن
 ایکی باب اولر و دو بولان و مع آخر سنجی ایچ طرفندن و کسسته معلوم المشتمل سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 باغیه مشتمل شریعیه برینج مجلسه کاشن لاتین ملت قلیس سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 بر طرفندن سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 و بر طرفندن طرفندن عام ایلد هر طرفندن و فوقانی بر باب اولر و کسلا و تحتانی ایکی باب اولر و بر طرفندن و جوی
 و کسسته و اشیر طرفندن جن و وی معلوم لفظا بر طرفنده باغیه و در و ننده صغیر بر باب اولر و مع آخر طرفندن و مستقل
 دیگر بر باب اولر سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 در ایچ طرفندن عام ایلد هر طرفندن معلوم المشتمل سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 تقریر سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 ايسه قیوی امرنجل طرفندن ذکر می آتی بعضی تقریر و اوصله بجهت واکیل سنجی شریعیه شیعه مرقوم سکه ملت مرقوم سندن
 الا ان مدینه موسی ایچ مجلس شریعیه معقود مجلس شریعیه شریف انور ملتیبو باعث الکتب باسجای مزبور قضا لرندن
 قوتی قضایه سنجی و سنجی حقیقی اولر سندن صالح سیمان مترابونام کسسته محض ندیه باو کمال اقرار نام هر تقریر
 کلام ایدر بوب موکل مزبور ایزلر انجا لفظ لکر قوتیه قضیه سنده یوسرچا و سندن ستمنه و افغ اولرندن ایزر هر
 یوسر منبری در طرفندن لو سیکل سندن منبری اولر طرفندن شریعیه و سندن طرفندن طرفندن عام ایلد هر طرفندن
 ایکی باب اولر و دو بولان و مع آخر سنجی ایچ طرفندن و کسسته معلوم المشتمل سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 باغیه مشتمل شریعیه برینج مجلسه کاشن لاتین ملت قلیس سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 بر طرفندن سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 و بر طرفندن طرفندن عام ایلد هر طرفندن و فوقانی بر باب اولر و کسلا و تحتانی ایکی باب اولر و بر طرفندن و جوی
 و کسسته و اشیر طرفندن جن و وی معلوم لفظا بر طرفنده باغیه و در و ننده صغیر بر باب اولر و مع آخر طرفندن و مستقل
 دیگر بر باب اولر سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 در ایچ طرفندن عام ایلد هر طرفندن معلوم المشتمل سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 تقریر سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 ايسه قیوی امرنجل طرفندن ذکر می آتی بعضی تقریر و اوصله بجهت واکیل سنجی شریعیه شیعه مرقوم سکه ملت مرقوم سندن

در دوله کتبه عمر من دای کسینه ایدر هر سکه سنجی فی داخله کاشن بقای قضای سچو ایزر و قس خاک عطر ناک
 اولان قطع العار قین طوفان الواسلین عاری صالقی و عالینش سلطان قس سرحی العزیز کز زانو کس لریزه
 یوسر سنجی بولان و حجره ششین در ویشن و آینه کسبا صین و فقلر یطعا صیا اولر و سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 اولر طرفندن کس لری اولان مدینه موسی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 سنجی سنجی بولان هندیه حای مر افندک الالان خدیجهت مذکور ضعیلا ایتمکده بولن سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 معنای سنجی بولن بولن سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 قلات نلوی مذکور الفصائله مجد رابنا واحبا ایلدی کتبه صان قابل سکن اولر سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 و بعضی و ذرا کت و قف کس لری اولر و در و ننده بولان حایم فارغانی وای حفت کس لری سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 الکلک کس لری اولان مدینه موسی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 مدینه و کس لری سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 ایدن حیا سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 بلا سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 و صیلر و هر و جمل جهت مذکور کت ایفا کسسته سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 بلده افندکی وسر ایزر سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی
 سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی سنجی